POMORSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W LUBANIU

NAUKA DLA ROLNICTWA

Ubój na użytek własny – od pola do stołu. Wymagania weterynaryjne.

Lubań 2022

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”,
Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Operacja opracowana przez Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

ISBN 978-83-63125-26-4

Autor:

Anna Etmańska
Dział Technologii Produkcji Rolniczej i Doświadczalnictwa

Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

Projekt okładki, opracowanie i skład tekstu:

Magdalena Dublinowska

Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw
Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

©Copyright by Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu
Lubań 2022
Wszystkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie, przetwarzanie i rozpowszechnianie bez zgody PODR w Lubaniu jest zabronione

Nakład: 2000 szt.

Druk:
Zapol Sobczyk Spółka Komandytowa
Al. Piastów 42, 71-062 Szczecin

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”,
Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Operacja opracowana przez Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu

Czym tak naprawdę jest SIR?

Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich to struktura oparta na doradztwie rolniczym. Jej funkcjonowanie zapewniają publiczne jednostki doradztwa rolniczego, tj. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, jako koordynator oraz 16 Ośrodków Doradztwa Rolniczego, które odpowiedzialne są za realizację zadań w poszczególnych województwach. Zespoły SIR działają w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW). Uczestnikami działań podejmowanych na rzecz Sieci mogą być wszystkie podmioty zaangażowane w rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. W działalność zaangażowane są również jednostki naukowo-badawcze oraz przedsiębiorcy działający na rzecz obszarów wiejskich.

Garść informacji:

SIR powstała w 2015 r., aby wspierać wzrost innowacyjności w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich. Od tego czasu 16 ODR-ów aktywnie realizuje cele i operacje na rzecz Sieci. Każdy ośrodek organizuje wszelkiego rodzaju aktywności, aby móc stworzyć sieć kontaktów o jak największym zasięgu. Aktywności te prowadzone są w różnych formach takich jak np.: wyjazdy studyjne, webinaria, konferencje, konkursy, audycje radiowe czy też filmy. Wszystko po to, aby podtrzymać i upowszechniać ideę SIR.

Nasze cele:

Głównym celem jest wspieranie innowacji w rolnictwie, leśnictwie, produkcji żywności i na obszarach wiejskich. Szczególną uwagę skupia się na pozyskiwaniu i utrwalaniu sieci kontaktów pomiędzy rolnikami, a doradcami oraz innymi podmiotami wspierającymi innowacje. Zadania Sieci ułatwiają wymianę fachowej wiedzy i dobrych praktyk w danym zakresie oraz pomagają w tworzeniu się grup operacyjnych i opracowaniu różnych projektów. W osiągnięciu tych celów na terenie województwa pomorskiego pomaga Zespół ds. Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, działający w Pomorskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego w Lubaniu. W skład Zespołu wchodzą koordynatorzy i brokerzy innowacji, którzy wspólnie promują Sieć, identyfikują potrzeby grupy docelowej w zakresie organizacji i realizacji operacji, aktywizują potencjalnych partnerów oraz pomagają w tworzeniu grup operacyjnych.

Interwencja „Współpraca Grup Operacyjnych EPI" Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027.

Celem interwencji jest tworzenie grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (GO EPI) oraz opracowanie i wdrożenie innowacyjnych projektów tych grup, z uwzględnieniem potrzeb rolników, łączące partnerów dysponujących wiedzą z wzajemnie uzupełniających się dziedzin oraz oparte na interaktywnym modelu innowacji.

Wspierane będą operacje w dwóch zakresach:

A. Wsparcie przygotowawcze

Wsparcie przygotowawcze udzielane jest na utworzenie EPI i opracowanie planu operacji EPI dotyczącej realizacji operacji z uwzględnieniem potrzeb rolników. Ten zakres operacji nie jest obligatoryjny.

W przypadku jeśli beneficjent uzyska Wsparcie przygotowawcze, EPI powstała w wyniku tej pomocy jest zobowiązana do aplikowania o środki oraz spełnienia warunków dostępu (w tym uzyskania co najmniej minimalnej liczby punktów) w ramach zakresu B. EPI powstałe w wyniku Wsparcia przygotowawczego mają obowiązek przystąpić do realizacji operacji pod rygorem zwrotu pomocy.

B. Realizacja operacji

Przedmiotem realizowanych operacji będą rozwiązania w zakresie nowych lub udoskonalonych produktów lub technologii, metod organizacji i marketingu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym, w tym na rzecz rozwijania produkcji w systemach jakości żywności oraz rolnictwa 4.0. Operacje skoncentrowane będą na zakresie produkcji i przetwarzania produktów rolnych.

Jakie zwierzęta można poddać ubojowi w gospodarstwie?

Ubojowi na terenie gospodarstwa, w celu produkcji mięsa na własny użytek, można poddać:

- bydło do 12 miesiąca życia,
- świnie,
- owce i kozy,
- drób,
- zajęczaki,
- zwierzęta dzikie utrzymywane w warunkach fermowych (np. daniele, jelenie).

Zwierzęta muszą być zdrowe. Natomiast jeśli były leczone, musi upłynąć okres karencji określony dla użytego produktu leczniczego weterynaryjnego albo produktu leczniczego. Dopuszczony jest też ubój zwierząt zdrowych, które uległy wypadkowi, w wyniku którego konieczny jest jak najszybszy ubój tych zwierząt ze względu na ich dobrostan.

Zwierzęta, których dotyczy obowiązek identyfikacji i rejestracji, ubijane na własny użytek muszą być prawidłowo zidentyfikowane.

Mięso pochodzące z takiego uboju
nie może być sprzedawane!

Musi być ono przeznaczone
na własne domowe potrzeby.

Jakie kwalifikacje musi mieć osoba dokonująca uboju zwierząt?

Osoba przystępująca do przeprowadzenia uboju zwierząt w gospodarstwie, w celu produkcji mięsa na własny użytek musi mieć odpowiednie kwalifikacje, tak aby wykonując konieczne czynności, nie powodować u zwierząt niepotrzebnego niepokoju, bólu ani cierpienia. Za wystarczające uważa się odbycie szkolenia w tym zakresie, poświadczonego przez powiatowego lekarza weterynarii odpowiednim zaświadczeniem. Nie ma obowiązku odbywania zajęć praktycznych w ubojni.

Kogo i kiedy trzeba powiadomić o uboju zwierząt na własny użytek?

Zamiar przystąpienia do uboju na terenie gospodarstwa w celu pozyskania mięsa na własny użytek trzeba zasygnalizować u powiatowego lekarza weterynarii, właściwego ze względu na miejsce przeprowadzenia uboju. Zgłoszenie takie trzeba wykonać na co najmniej 48 godzin przed dokonaniem uboju.

Zgłoszenia dokonuje:

- posiadacz zwierząt - jeśli ubój odbędzie się na terenie gospodarstwa, z którego pochodzą zwierzęta;

  lub
- podmiot prowadzący inne gospodarstwo - jeśli ubój będzie dokonywany w innym gospodarstwie, niż to w którym zwierzęta były utrzymywane.

Zgłoszenia można dokonać telefonicznie, natomiast w przypadku zamiaru uboju cieląt owiec albo kóz, do 12 miesiąca życia, należy przekazać informację w formie pisemnego powiadomienia (wzór powiadomienia - załącznik 1).

W sytuacji uboju w gospodarstwie zwierzęcia, które uległo wypadkowi, posiadacz informuje niezwłocznie powiatowego lekarza weterynarii o zamiarze jego przeprowadzenia - przed przeprowadzeniem uboju; albo o jego przeprowadzeniu - nie później niż po upływie 48 godzin od jego przeprowadzenia.

Ubój na własny użytek bydła, owiec, kóz i świń podlega też obowiązkowi zgłoszenia do kierownika powiatowego biura Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR).

Posiadacz zwierząt albo podmiot prowadzący gospodarstwo,w którym odbędzie się ubój ma obowiązek:

- zgłosić ubój zwierząt do kierownika biura powiatowego ARiMR na formularzu papierowym lub elektronicznie za pośrednictwem portalu IRZplus, w terminie 7 dni od daty zdarzenia,
- zniszczyć kolczyk lub duplikat kolczyka (bydło, świnie) oraz kolczyk lub duplikat kolczyka zawierającego elektroniczny identyfikator (owce, kozy),
- zwrócić paszport albo duplikat paszportu (bydło) do kierownika powiatowego biura ARiMR.

Jakie są wymagania dotyczące gospodarstw, w których dokonuje się uboju zwierząt pochodzących z gospodarstw innych niż te, w których były utrzymywane?

Jeśli ubój jest przeprowadzany w gospodarstwie innym niż to, z którego pochodzi zwierzę, należy w terminie co najmniej 30 dni przed dniem rozpoczęcia planowanej działalności, złożyć pisemny wniosek o wpis do rejestru do powiatowego lekarza weterynarii (jednorazowe zgłoszenie).

W takim gospodarstwie powinno być wyznaczone miejsce lub pomieszczenie do:

1. Ogłuszania, wykrwawiania i wytrzewiania zwierząt, które musi:
    - być utrzymywane w czystości i zachowane w dobrym stanie,
    - zapewniać odpowiednią przestrzeń roboczą, która pozwala na przeprowadzenie wszystkich działań w sposób zapobiegający zanieczyszczeniu mięsa,
    - mieć dostęp do bieżącej wody zdatnej do spożycia przez ludzi,
    - być odizolowane od pomieszczeń, w których utrzymuje się zwierzęta.

2. Przechowywania ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego (tzw. uppz):
    - odpowiednio zabezpieczone przed dostępem osób postronnych i zwierząt,
    - gwarantujące, że jakość mikrobiologiczna uppz nie ulegnie pogorszeniu,
    - uppz muszą być przechowywane w pojemnikach oznaczonych w sposób trwały, które za każdym razem po opróżnieniu myje się, czyści i dezynfekuje.

Podmiot, który prowadzi gospodarstwo, w którym dokonywany jest ubój na własny użytek zwierząt pochodzących z innych gospodarstw, musi przeprowadzić ubój niezwłocznie po przybyciu zwierząt do gospodarstwa, w warunkach, które zapobiegają zanieczyszczeniu mięsa.

Podmiot prowadzący wspomniane gospodarstwo ma obowiązek prowadzenia ewidencji przeprowadzonych w gospodarstwie ubojów. Ewidencja składa się z kolejno ponumerowanych stron, które zawierają informacje takie jak:

1. imię i nazwisko, miejsce zamieszkania oraz adres posiadacza zwierząt poddanych ubojowi;
2. adres gospodarstwa, z którego pochodziły zwierzęta, jeżeli jest inny niż adres posiadacza zwierzęcia;
3. liczbę oraz gatunek zwierząt poddanych ubojowi;
4. datę urodzenia i liczbę stałych siekaczy wyrżniętych z dziąsła - w przypadku uboju owiec lub kóz;
5. numer identyfikacyjny zwierząt poddanych ubojowi, jeżeli z przepisów o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt wynika obowiązek oznakowania zwierzęcia, a w przypadku świń - numer siedziby stada;
6. datę uboju;
7. imię i nazwisko, adres oraz podpis osoby uprawnionej do przeprowadzenia uboju;
8. podpis posiadacza zwierzęcia.

W przypadku uboju świń, prowadzona dokumentacja musi obejmować zaświadczenie o przeprowadzeniu badania poubojowego mięsa albo zaświadczenie o przeprowadzeniu badania próbek mięsa na obecność włośni lub decyzję administracyjną w sprawie uznania mięsa za niezdatne do spożycia przez ludzi.

Dokumentacja musi być przechowywana
przez okres 3 lat
od daty dokonania uboju danego zwierzęcia.

Co z utylizacją odpadów?

Osoba zgłaszająca zamiar przeprowadzenia uboju jest zobowiązana do zagospodarowania materiału szczególnego ryzyka na własny koszt - tzw. SRM, czyli przekazać go do utylizacji.

Materiał szczególnego ryzyka stanowią:

- W przypadku bydła do 12 miesiąca życia: migdałki, jelita od dwunastnicy do odbytnicy oraz krezka.
- U kóz i owiec w każdym wieku: śledziona i jelito kręte.
- U owiec i kóz powyżej 12 m-ca życia lub, które mają siekacz wyrżnięty z dziąsła: czaszka zawierająca mózg oraz oczy, migdałki i rdzeń kręgowy, śledziona i jelito kręte.

Jakie przepisy mówią o sposobie postępowania ze zwierzętami podczas uboju?

ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) NR 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania.

Reguluje ono m.in. kwestie dopuszczalnych metod ogłuszania zwierząt - „zwierzęta są uśmiercane wyłącznie po uprzednim ogłuszeniu zgodnie z metodami i szczegółowymi wymogami związanymi ze stosowaniem tych metod określonymi w załączniku do rozporządzenia”.

Jakie są dopuszczalne metody ogłuszania zwierząt?

1. Metody mechaniczne polegają na wywołaniu uszkodzenia mózgu przez uderzenie w głowę, które powoduje utratę świadomości przez zwierzę.

Najczęściej stosowaną metodą jest użycie urządzenia bolcowego penetrującego.

Prawidłowa pozycja przyłożenia urządzenia penetrującego podczas ogłuszania u poszczególnych gatunków zwierząt:

a. Bydło

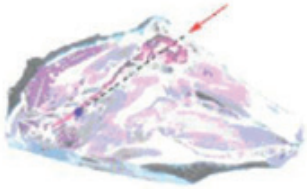

W przypadku uboju przeżuwaczy o wadze mniejszej niż 10 kg, można użyć urządzenia bolcowego niepenetrującego. W takim przypadku optymalnym miejscem przyłożenia jest punkt leżący 3 - 5 cm powyżej miejsca przyłożenia dla aparatu bolcowego penetrującego, ze względu na to, że przyłożenie urządzenia niżej spowodowałoby osłabienie uderzenia przez zatokę czołową, z kolei powyżej przez zgrubienie kostne tylnego grzebienia czołowego.

b. Świnie

Miejscem przyłożenia jest linia środkowa na poziomie oczu. Strzał powinien być skierowany lekko w dół w linii rdzenia kręgowego.

c. Owce i kozy

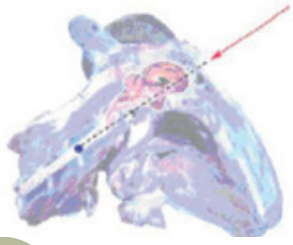

U owiec i kóz z mocno wyrażonymi rogami urządzenie do ogłuszenia należy przyłożyć z tyłu głowy, strzał w kierunku kąta żuchwy.

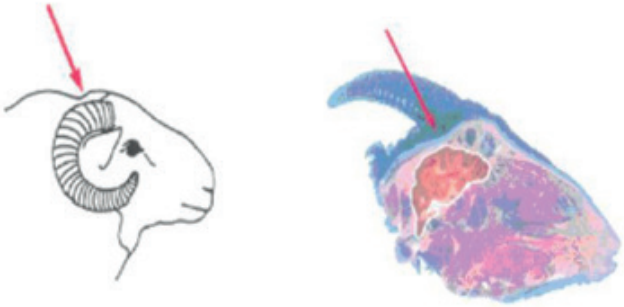

W przypadku uboju prosiąt, jagniąt i koźląt można zastosować mocne i precyzyjne uderzenie w głowę, ale tylko jako metodę rezerwową.

2. Metody elektryczne polegają na wywołaniu zaburzenia czynności mózgu przez zadziałanie prądu elektrycznego o określonych parametrach (natężeniu). Najczęściej stosowane jest ogłuszanie elektrodami przyłożonymi po obydwu stronach głowy pomiędzy oczami i uszami zwierzęcia.

Jak powinno się wykrwawiać zwierzęta?

Wykrwawianie musi rozpocząć się natychmiast po ogłuszeniu. Należy naciąć dwie tętnice szyjne albo naczynia, które je poprzedzają.

Efektywne wykrwawienie trwa ok. 4 minut, przy czym (60 - 70% krwi wypływa w ciągu pierwszych 30 sekund). U zwierząt kopytnych najlepszy efekt daje wkłucie piersiowe we wpuście do klatki piersiowej w kierunku serca - tak otwiera się duże naczynia krwionośne w pobliżu serca.

Nóż musi być ostry, a jego ostrze musi mieć długość nie mniejszą niż 12 cm.

U owiec i kóz oraz drobiu dopuszcza się poprzeczne cięcie przez gardło blisko głowy.

Załącznik 1

POWIADOMIENIE O ZAMIARZE PRZEPROWADZENIA UBOJU BYDŁA DO DWUNASTEGO MIESIĄCA ŻYCIA URODZONEGO W PAŃSTWACH LUB ICH REGIONACH O KONTROLOWANYM ORAZ NIEOKREŚLONYM RYZYKU WYSTĘPOWANIA BSE, OWIEC LUB KÓZ W WIEKU POWYŻEJ 12 MIESIĘCY LUB OWIEC LUB KÓZ, KTÓRE MAJĄ STAŁY SIEKACZ WYRŻNIĘTY Z DZIĄSŁA, W CELU PRODUKCJI MIĘSA PRZEZNACZONEGO NA UŻYTEK WŁASNY

I. Informacja o zamiarze przeprowadzenia uboju
Imię i nazwisko, miejsce zamieszkania oraz adres posiadacza zwierzęcia:
.....
Imię i nazwisko, miejsce zamieszkania oraz adres podmiotu prowadzącego gospodarstwo:[1)]
.....
Gatunek zwierząt poddawanych ubojowi:
.....
Data urodzenia i liczba stałych siekaczy wyrżniętych z dziąsła – w przypadku uboju owiec lub kóz:
.....
Liczba zwierząt poddawanych ubojowi:
.....
Numer identyfikacyjny zwierzęcia lub zwierząt poddawanych ubojowi:[2)]
.....
Miejsce uboju:
.....
Termin uboju:
.....
Imię i nazwisko oraz adres osoby uprawnionej do przeprowadzenia uboju:
.....
Zgłoszenie dotyczy/nie dotyczy[3)] uboju zwierząt, o których mowa w § 2 ust. 3 rozporządzenia:
.....
Inne dane, w tym numer telefonu lub adres e-mail, przekazującego powiadomienie:
.....

II. Oświadczenie o zagospodarowaniu materiału szczególnego ryzyka
Oświadczam, że zagospodaruję na własny koszt materiał szczególnego ryzyka zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 999/2001 z dnia 22 maja 2001 r. ustanawiającym zasady dotyczące zapobiegania, kontroli i zwalczania niektórych pasażowalnych gąbczastych encefalopatii (Dz. Urz. WE L 147 z 31.05.2001, str. 1, z późn. zm. – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 32, str. 289) i rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określającym przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylającym rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego) (Dz. Urz. UE L 300 z 14.11.2009, str. 1, z późn. zm.).
III. Informacja o zgłoszeniu mięsa do badania poubojowego
Zgłaszam do badania poubojowego mięso pozyskane / nie zgłaszam do badania poubojowego mięsa pozyskanego3) ze zwierząt poddanych ubojowi w celu produkcji mięsa na użytek własny.

.....
(data i podpis)

1) Dotyczy uboju zwierząt w gospodarstwie innym niż gospodarstwo, w którym zwierzęta były utrzymywane.
2) Dotyczy, jeżeli z przepisów o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt wynika obowiązek oznakowania zwierzęcia.
3) Niepotrzebne skreślić.